

**TIL VA ADABIYOT
TA'LIMI**

"Filologiya va pedagogika"
ilmiy-metodik jurnali
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2024-yil 30-noyabrda
364/5-qarori bilan
10.00.00 – Filologiya va
13.00.00 – Pedagogika fanlari
bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari
(PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini
chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**2025-yil
11 (15)-son**

e-ISSN 3060-4885

FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI**

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

**ФИЛОЛОГИЯ И
ПЕДАГОГИКА**

**PHILOLOGY AND
PEDAGOGY**

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL
ELECTRONIC JOURNAL OF THE
MINISTRY OF PRESCHOOL AND
SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Ushbu son

Usmon Azim adabiy-
estetik qarashlarining
shakllanish omillari

8
-
bet

Alisher Navoiy g'azallarida
ranglarning ma'no
talqinlari

71
-
bet

Sharof
boshbekovning
"Temir xotin"
komediyasini Bloom
taksonomiyasi
asosida o'qitish

93
-
bet

Аксиологические
механизмы языковой
игры в соотношении
заглавие – текст в пьесах
Л.С.Петрушевской

56
-
bet

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan 2024-yil
19-avgustda 360240-raqami
bilan davlat ro'yxatidan
o'tkazilgan.

**2025-yil
11 (15)-son**

e-ISSN 3060-4885

MAS'UL MUHARRIR

Nargiza Sotvoldiyeva

MUHARRIRLAR:

Shahobiddin Rasulov
Najmiddin Ermatov
Emma Torosyan
Shaxina Muxamedjanova
Muxlisa Do'stmuhamedova

SAHIFALOVCHI

Gulnoza Valiyeva

Tahririyat manzili:

100011, Toshkent shahri
Navoiy ko'chasi 30-uy.
Telefon: (55) 510-28-44,
(77) 358-57-67
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
vab-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Materiallar

@FilologiyaPedagogikaBot
orqali qabul qilinadi.

Elektron jurnal 30.10.2025 da
nashr etildi.

MUASSIS

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi
"Til va adabiyot ta'limi"
davlat korxonasi

FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI

TAHRIR HAY'ATI:

E'zozxon Karimova

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Farhod Boqiyev

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o'rinbosari

Azizbek Turdiyev

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o'rinbosari

Farrux Jabborov

*"Til va adabiyot ta'limi" – "Преподавание языка и литературы" –
"Language and literature teaching" jurnali bosh muharriri*

10.00.00 – FILOLOGIYA

Baxtiyor Mengliyev

*Toshkent Amaliy fanlar universiteti
tadqiqotchi-professori,
filologiya fanlari doktori*

Baxtiyor Doniyorov

*Toshkent axborot texnologiyalari
universiteti Nurafshon filiali
professori, filologiya fanlari doktori*

Anatoliy Lixodzievskiy

*O'zbekiston davlat jahon tillari
universiteti professori,
filologiya fanlari doktori*

Oksana Gibraltarskaya

*O'zbekiston Milliy universiteti
professori, filologiya fanlari doktori*

Sherzod Atamuradov

*filologiya fanlari
bo'yicha falsafa doktori*

Ranusha Atayeva

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat
xavfsizligi universiteti katta
o'qituvchisi, filologiya fanlari
bo'yicha falsafa doktori*

Mohichexra Boltayeva

*O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali
dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha
falsafa doktori*

Muxtarbay Kurbanov

*Nukus davlat pedagogika instituti
dotsenti, filologiya fanlari doktori*

Iroda Nasimova

*O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti
katta o'qituvchisi,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Dilmurod Teshaboyev

*Farg'ona davlat universiteti boshlang'ich
ta'lim uslubiyati kafedrasida dotsenti,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori*

13.00.00 – PEDAGOGIKA

Qozoqboy Yo'ldoshev

*Toshkent Amaliy fanlar universiteti
professori, pedagogika fanlari doktori*

Gulnora Mansurova

*Toshkent davlat iqtisodiyot
universiteti dotsenti,
falsafa fanlari doktori*

Xadicha Muxitdinova

*O'zbekiston davlat jahon tillari
universiteti professori,
pedagogika fanlari doktori*

G'ofir Hamroyev

*Toshkent Amaliy fanlar universiteti
tadqiqotchi-professori,
pedagogika fanlari doktori*

Sevara Ziyayeva

*O'zbekiston davlat jahon tillari
universiteti dotsenti,
filologiya fanlari doktori*

Indira Narkulova

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat
xavfsizligi universiteti katta o'qituvchisi,
pedagogika fanlari
bo'yicha falsafa doktori*

Abduvali Daminov

*O'zbekiston Milliy universiteti
ijtimoiy fanlar fakulteti huquqiy fanlar
kafedrasida katta o'qituvchisi*

Gulnoza Uzokova

pedagogika fanlari nomzodi

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining
2024-yil 30-noyabrdagi 364/5-qarori bilan 10.00.00 – Filologiya va 13.00.00 – Pedagogika fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.*

M U N D A R I J A

10.00.00 – FILOLOGIYA

Gulmira Turdiyeva. Frazologizmlarda his-hayajonning ifodalanishi va ularning lingvokulturologik xususiyatlari.....	4
Umida Abdullayeva. Ijroviy lirikada muallif tahriri (Abdulla Oripovning "Hamza nidosi" she'ri misolida).....	5
Ozoda Xushvaqtova. Qurilish va savdo sohasida qo'llaniladigan chet tillariga oid so'zlarning o'zbek tili lingvistikasidagi amaliy tadqiqi.....	6
Madinabonu Ahmedova. Usmon Azim adabiy-estetik qarashlarining shakllanish omillari.....	8
G'ayrat Urazbayev. Isajon Sulton ijodida hikoya janri: falsafiy va psixologik jihatlar10	10
Sevinch Xushnazarova. Ma'naviy tarbiya va ma'rifiy qadriyatlar: yosh avlod tafakkuriga media va axborotning ta'siri.....12	12
Elyor Alimardanov. Toshhovuz o'zbek shevalariga atrof turkman shevalarining morfologik ta'siri.....14	14
Iroda Xoliqulova. Alisher Ibodinov asarlarida milliy qadriyatlarimizga xos jihatlarining aks etishi.....17	17
Zumradxon Xakimova. Suhbatdagi tuzatishlar – xushmuomalilik strategiyasi19	19
Ikromjon Juraboyev. Gadoiy ijodining o'rganilishi.....20	20
Guljahon Karimova. Ijodkorning badiiy qiyofasi22	22
Normurod Rasulov. A Typological and Comparative Analysis of Realis and Irrealis Modalities: Morphosyntactic, Semantic, and Pragmatic Perspectives in English and Uzbek.....24	24
Nargiza Akhmadova. Linguopragmatic Features of English and Uzbek Online Advertising Texts.....27	27
Navruza Mamajonova. Topishmoqlarda olam lisoniy manzarasining konseptual asoslari29	29
Olimjon Duysenbayev. Romanda konflikt va xarakter30	30
Munis Xolboyev. Arabcha va forscha o'zlashmalarining o'zbek tilidagi so'z yasash hodisasiga ta'siri33	33
Ruxshona Abdushukurova. Rauf Parfi she'riyatining o'ziga xos jihatlar34	34
Nargiza Imomiddinova. Xitoycha qurol-yarog' nomlarini ifodalovchi atamalarining leksik-semantik tahlili.....35	35
Og'abek Yuldashev. O'zbek va ingliz xalq og'zaki ijodida tez aytish janrining o'rne va o'ziga xos jihatlar38	38
Risolat Iskandarova. Yozma tarjimada uchraydigan grammatik hamda frazeologik muammolarni aniqlash vositalari.....39	39
Madina Mirzaqobilova. Ijtimoiy-madaniy kontentni auditoriya ehtiyojlariga moslashtirishning konseptual asoslari43	43
Nigora Pardayeva. Halima Xudoyberdiyeva to'rtliklari43	43
Yulduz Ro'ziyeva. Luqmon Bo'rixonning "Quyosh hali botmagan" qissasida qahramonlararo ziddiyat45	45
Manzura Pirnazarova. Nafisa Rozimova. Tarixdan olingan saboq.....46	46
Oybek Sadinov. Badiiy adabiyotda hayvonlar haqidagi fantastika janrining o'ziga xosligi.....48	48
Maftuna Narzulloeva. Maktublarda milliy o'ziga xoslik50	50
Gulimoh Danaboeva. "Oltin zanglamas" romanidagi maqollarni grafik organayzerlardan foydalanib o'rganish.....51	51
Наталья Раджапова. Сравнительный анализ гендерной лексики русского языка с другими языками53	53
Замира Усманова. Профессиональная лексика и её стилистические функции в специальной художественной литературе.....54	54
Алла Цой. Аксиологические механизмы языковой игры в соотношении заглавие – текст в пьесах Л.С.Петрушевской56	56
Mirmuxsin Yuldashev. Flektiv va analitik tillardagi lingvistik atamalarining moslik mezonlari57	57
Akmal Ikromov. Fantastik asarlarda bola obrazi takomili60	60
Gulasal Qayumova. O'zbek hikoyalarida inson ruhiyatining badiiy ifodasi.....61	61
Gulmira Ravshonbekova. Abdulla Oripov nazmida ishqqa falsafiy munosabat va muhabbat tasviri.....64	64
Madina Abdullazoda. Ijtimoiy tarmoqlar diskursida xushmuomalilikning sintaktik ifodasi: ingliz va o'zbek tillarida qiyosiy-pragmatik tahlil.....66	66
Akram Mahmudov. Ibn Zaydinning jiddiy va hazil maktublari bayoni.....68	68
Aziza Mahammatova. Almaz Ulviy – o'zbek adabiyoti tadqiqotchisi69	69
Muhsinabonu Alimardonova. Alisher Navoiy g'azallarida ranglarning ma'no talqinlari.....71	71
Raxshona Jamshidova. So'z turkumlarini tahlil qilish, uni o'rganishga oid adabiyotlar ro'yxatini tuzishning tilshunoslik sohasidagi o'rne va ahamiyati73	73
Gulmira Ismoilova. Sevinch Abduraimova. Abdulla Qahhor hikoyalarining struktur-semantik xususiyatlari va tilshunoslikdagi o'rne74	74
Faridun Yuldashov. Ma'rifatparvar shoirlarning adabiy hamkorligi va do'stona munosabatlari76	76
Anora Jabbarova. Emotsional olamni ifodalovchi konseptlarning kognitiv tuzilmasi.....78	78
Bazargul Xojaniyozova. Nofilologik yo'nalish talabalarining ingliz tilini o'rganishga motivatsiyani oshirish bo'yicha samarali usullar80	80
Dilrabo Raxmatullayeva. Zamonaviy tilshunoslikda "diskurs" tushunchasining shakllanishi va talqinlari.....82	82
Shukrullo Jo'rayev. Erkin Vohidov iste'dodi va ijodiy faoliyatining serqirraligi84	84
Durdona Nurmatova. Frazologizmlarda ekspressivlikni aniqlashning lingvopragmatik mezonlari.....86	86
Sayida Artikova. O'zbek nomshunosligi taraqqiyotida Zaribboy Do'simov ilmiy faoliyatining o'rne87	87
Ra'no Payzullayeva. Zamonaviy o'zbek adabiyotida mumtoz janrlar takomili.....90	90

13.00.00 – PEDAGOGIKA

Dilnoza Xamroyeva. Sharof Boshbekovning "Temir xotin" komediyasini Bloom taksonomiyasi asosida o'qitish.....	93
Dilbar Usmonova. Idiomatic Competence as a Component of Foreign Language Specialists' Professional Competence.....	96
Munavvar Baxtiyorova. Badiiy matnlar orqali bolalarda moliyaviy tafakkurni shakllantirish.....	98
Shabon Farmonova, Muhayyo Xudayorova. Matn ustida ishlashning ilmiy-pedagogik asoslari	99
Muzaffar Muratov. Sport gimnastikasining boshlang'ich sinf o'quvchilari estetik tarbiyasidagi o'rnini.....	101
Dilbar Qudratova. Oliy ta'lim muassasalarida tabiiy fanlar nazariyasi va metodikasi fanini o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari	103
G'iyosjon Shamsiddinov. Ta'lim jarayonida pedagogik dasturiy vositalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlarini oshirish.....	105
Nilufar Mustafayeva. Blum taksonomiyasini integratsiya qilish orqali pragmatik kompetentlikni rivojlantirish	107
Xamrozoda Zarinai Mirzo-Ulug'bek. The Importance of Interactive Teaching Methods in Modern Education.....	109
Zumrad Temirkhanova. The Effectiveness of Communicative Language Teaching (CLT) in Improving Speaking Skills of Academic Lyceum Students	111
Maftuna Sadullayeva, Durdona Kadirbekova. Reviews on University L2 Learning and Communicative Motivation Within 2015–2025 years.....	114
Shahrosul Namozov. Grammatikadan muloqotgacha: umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitishdagi muammolar va ularga yechimlar	116
Surayyo Sharipova. Talabalarda umummadaniy kompetensiyani shakllantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida.....	118
Dinara Saitxanova. Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda o'lakashunoslik materiallari ustida ishlash usullari.....	119
Mahliyo Djakbarova. Talabalarda nutq so'zlash ko'nikmalarini muammoli o'qitish texnologiyalari yordamida rivojlantirish	122
Madinaxon Toshmatova. Boshlang'ich ta'lim: chet tili darslarida kommunikativ yondashuvning samaradorligi	124
Райхан Алеуова, Севара Раджабова. Педагогические основы развития ребенка через центр науки и природы.....	126
Матлуба Ахмедова. Роль искусственного интеллекта в развитии языковых компетенций студентов	127
Мадинабону Ахмедова. Теоретические основы использования смешанного обучения в вузовском образовательном процессе.....	129
Навруза Бегматова. Лингвокультурологические трудности преподавания русского языка как неродного.....	131
Умида Бекмуратова, Улбосын Жумамуратова. Задачи самостоятельной работы студентов по русскому языку как иностранному в неязыковом вузе	132
Лизахан Ибрагимова, Мадина Игиликова. Особенности воспитания в дошкольных образовательных учреждениях.....	133
Меҳрибон Шамсиддинова. Применение инновационных подходов в преподавании китайского языка	135
Зилола Рахмонова. Разработка эффективной методики формирования коммуникативной компетенции по русскому языку.....	137
Феруза Хашимова. Развитие смешанного образования в Узбекистане	138
Саодат Юлдашева. Проблемы обучения русскому языку студентов национальных групп	140
Фарогат Юлдашева. Современные методы и подходы в изучении русского языка	141
Лола Акрамова. Использование тестов в обучении на примере предмета «Педагогические технологии».....	143
Шахноза Жаксымуратова. Использование информационных технологий на уроках.....	146
Комила Айтмуратова. Личностное развитие ребенка как цель современного дошкольного образования	147
Ruxshona Abdushukurova. Aruz va poetika asoslari fanini o'rganishning ahamiyati	148
Asliddin Isomiddinov. Etnomadaniy kompetentlikni rivojlantirishning tashkiliy shakllari.....	150
Alisher Akbarov. Gid-tarjimonlar tayyorlashda turizm terminologiyasini o'qitishning pedagogik-psixologik jihatlari	152
Sabohat Qahharova, Zulayxo Berdiyeva. O'quvchilarning fanga oid kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy o'quv jarayonini tashkil etish yo'llari (7E modeli asosida)	154
Abror Yuldoshev. Jismoniy tarbiya darslaridagi mashg'ulotlarga chet tili darslarini integratsiyalashtirish	157
Aziza Musoyeva. Bo'lajak mutaxassislarining tadqiqot kompetensiyasini rivojlantirish: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar	159
Nilufar Mahmudova. Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish modeli	161
Otabek Sultanov. Digital Storytelling as a Tool for Enhancing Entrepreneurial Mindset and Critical Thinking in Business Education	162

haqida gapirishi, me'moriy uslublarni tushuntirishi, rassomlar va ularning asarlari to'g'risida ma'lumot berishi, milliy taomlar va ularning tayyorlanish usullarini tavsiflashi, transport va mehmonxona xizmatlarini tushuntirishi mumkin. Demak, uning terminologik tizimi keng, ko'p tarmoqli va dinamik bo'lishi zarur. Bundan tashqari, gid-tarjimon bu terminlarni nafaqat bilishi, balki ularni ommaviy nutqda, spontan muloqotda, turli auditoriya uchun tushunarli tarzda qo'llay olishi kerak.

Turizm terminologiyasining **birinchi xususiyati** uning ko'p tarmoqliligi (polysystemic nature)dir. Bu terminologiya bir necha asosiy tematik guruhlarini o'z ichiga oladi. Birinchi guruh geografik terminlar bo'lib, bu yerga tabiiy ob'ektlar (tog', daryo, ko'l, cho'l, vodi, qoya), geografik joylashuv (shimol, janub, sharq, g'arb, lokatsiya), iqlim zonalar va boshqalar kiradi. Ikkinchi guruh tarixiy terminlar bo'lib, tarixiy davrlar (antik davr, o'rta asrlar, zamonaviy davr), tarixiy voqealar, davlatlar va sulolalar nomlari, tarixiy shaxslar va ularning unvonlari kabilar kiritiladi. Uchinchi guruh arxitektura va san'atshunoslik terminlari bo'lib, arxitektura uslublari (gotika, barokko, klassitsizm, modernizm), bino qismlari (gumbaz, minora, portal, arkada), tasviriy san'at terminlari (freska, mozaika, miniatyura, portret, peyzaj) kiradi. To'rtinchi guruh diniy va madaniy terminlar bo'lib, dinlar va ularning yo'nalishlari, ibodat joylar, marosim va an'analar, bayramlar nomlari kiradi. Beshinchi guruh gastronomik terminlar bo'lib, milliy taomlar, ingredientlar, tayyorlash usullari, ovqatlanish madaniyati bilan bog'liq leksika kiritiladi. Oltinchi guruh turizm xizmatlari terminlari bo'lib, transport (aviatsiya, temir yo'l, avtomobil terminologiyasi), mehmonxona xizmatlari (room types, services, facilities), tour operatorlik va agentlik terminlari kiradi.

Turizm terminologiyasining **ikkinchi xususiyati** uning aralash xarakterida namoyon bo'ladi, ya'ni u nafaqat sof ilmiy yoki texnik terminlarni, balki umumiy leksika, realialar (culture-specific items), tarixiy nomlar, jug'rofiy nomlar, shaxs nomlari kabi turli leksik qatlamlarni o'z ichiga oladi. Masalan, "O'rta Osiyo Uyg'onish davri me'morchiligi" iborasi uchta turli leksik kategoriyani birlashtiradi: geografik nom (O'rta Osiyo), tarixiy davr nomi (Uyg'onish davri), arxitektura termin (me'morchilik). Bu aralash xarakter terminlarni o'rganish va ularni tarjima qilishda qo'shimcha murakkablik yaratadi, chunki har bir komponent o'z konteksti, ma'nosi va madaniy yukini talab qiladi. **Uchinchi xususiyat** turizm terminlarining ko'p tilliligidir. Turizm xalqaro faoliyat bo'lgani uchun, uning terminologiyasi ko'plab tillardan o'zlashtirilgan terminlarni o'z ichiga oladi. Frantsuz tilidan kelgan terminlar (renaissance, baroque, avant-garde, cuisine, boutique), italyan tilidan kelgan terminlar (palazzo, piazza, fresco, opera, trattoria), ispan tilidan kelgan terminlar (fiesta, siesta, paella), arab tilidan kelgan terminlar (medrese, minbar, mihrab, bazaar) va boshqa ko'plab tillarning ta'siri kuzatiladi. Gid-tarjimon bu terminlarni nafaqat ingliz tilida, balki ularning original tilida ham to'g'ri talaffuz qila olishi, kerak bo'lganda etimologiyasini tushuntira olishi kerak.

To'rtinchi xususiyat turizm terminlarining dinamikligi va yangilanish tendensiyasidir. Turizm industriyasi doimiy rivojlanmoqda, yangi yo'nalishlar paydo bo'lmoqda (ecotourism, agrotourism, wellness tourism, dark tourism, culinary tourism, adventure tourism) va ularning har biri o'zining yangi terminologiyasini olib keladi. Shuningdek, texnologik innovatsiyalar yangi terminlar yaratmoqda (virtual tour, augmented reality guide, contactless check-in, smart

tourism). Gid-tarjimonlar tayyorlash jarayonida bu dinamiklikni hisobga olish va talabalarga doimiy professional rivojlanish, yangi terminologiyani o'rganish zaruratini singdirish muhimdir.

Beshinchi xususiyat turizm terminlarining funksional xilma-xilligidir. Turizm kontekstida terminlar nafaqat aniq ma'lumot uzatish funksiyasini bajaradi, balki tavsif, baholash, emotsional ta'sir qilish, marketing va reklama funksiyalarini ham bajaradi. Masalan, mehmonxonani tavsiflovchi terminlar nafaqat texnik xususiyatlarni (room size, amenities, location), balki atmosfera, qulaylik, tajriba kabi emotsional aspektlarni ham yetkazishi kerak. Gid-tarjimon terminlarni nafaqat neytral ma'lumot sifatida emas, balki turistlarda qiziqish uyg'otuvchi, taassurot qoldiradigan tarzda taqdim eta olishi zarur.

Gid-tarjimonlik faoliyati o'zining kognitiv murakkabligi va ko'p vazifalilik xarakteri bilan ajralib turadi va bu xususiyatlar terminologiyani o'qitish metodikasiga bevosita ta'sir qiladi. Daniel Gile ning Effort Models nazariyasiga ko'ra, tarjimonlik faoliyati bir necha kognitiv "harakat"larning (efforts) bir vaqtda amalga oshirilishini talab qiladi: tinglash va tahlil qilish (listening and analysis), qisqa muddatli xotira (short-term memory), ishlab chiqarish (production), koordinatsiya (coordination). Gid-tarjimonlik uchun bu modelga qo'shimcha harakatlar qo'shiladi: ommaviy nutq, yo'lni ko'rsatib yurish, vaqtni boshqarish, kutilmagan vaziyatlarga reaksiyalash, turistlar bilan o'zaro ta'sir, xavfsizlikni ta'minlash.

Kognitiv jihatdan terminologiya bilan ishlash bir necha aqliy jarayonni o'z ichiga oladi. Birinchi jarayon leksik faollashtirish (lexical activation) bo'lib, kerakli terminni xotiradan tezkor chiqarib olishdir. Gid-tarjimon real vaqt rejimida ishlaydi va u kerakli terminni sekundlarning kesimlari ichida topishi kerak, aks holda nutq ravonligi buziladi. Ikkinchi jarayon semantik qayta ishlash (semantic processing) bo'lib, terminning aniq ma'nosini kontekstga mos ravishda tanlashdir. Ko'plab terminlar polisemik (ko'p ma'noli) bo'lishi mumkin va to'g'ri ma'noni tanlash muhim. Uchinchi jarayon transkodiglovchi (transcoding) bo'lib, terminni bir tildan ikkinchi tilga o'tkazishdir. Bu nafaqat so'zma-so'z tarjima emas, balki ekvivalentlik darajasini aniqlash, zarur bo'lganda tushuntirish qo'shish, madaniy adaptatsiya qilishni o'z ichiga oladi. To'rtinchi jarayon monitoring (monitoring) bo'lib, o'z nutqini nazorat qilish, xatolarni aniqlash va to'g'rilashdir.

Psixolingvistik nuqtai nazardan terminologik kompetensiya ikki tildagi mental leksikon (mental lexicon) tuzilishi va ikki til o'rtasidagi bog'lanishlar kuchi bilan belgilanadi. Kroll va Stewart ning Revised Hierarchical Model (Qayta ko'rib chiqilgan ierarxik model)iga ko'ra, ikkinchi til so'zlari dastlab ona tili orqali konseptlarga ulanadi (lexical mediation), lekin malaka oshishi bilan to'g'ridan-to'g'ri konseptlarga ulana boshlaydi (conceptual mediation). Gid-tarjimon uchun maqsad turizm terminlarini ikkinchi til va konseptlar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri, kuchli, tez faollashuvchan bog'lanishlar yaratishdir. Bu esa terminlarni nafaqat tarjima orqali, balki to'g'ridan-to'g'ri chet tilida kontekstli, mazmunli, ko'p sensorli o'rganishni talab qiladi.

Xotira jihatidan terminologiyani samarali saqlash va chiqarib olish strategiyalari muhim. Atkinson va Shiffrin ning ko'p omborli xotira modeli (Multi-store Memory Model) bo'yicha ma'lumot qisqa muddatli xotiradan (short-term memory) uzoq muddatli xotiraga (long-term memory) kodlash (encoding) orqali o'tadi va kerakli vaqtda chiqarib olinadi (retrieval). Terminlarni uzoq muddatli xotiraga samarali o'tkazish uchun chuqur qayta ishlash (deep processing), elaboratsiya (elaboration),

tashkillashtirish (organization), vizualizatsiya (visualization), kontekstlashtirish (contextualization) strategiyalari qo'llaniladi. Gid-tarjimonlar tayyorlashda bu strategiyalarni o'rgatish va mashq qilish zarur.

Gid-tarjimonlar tayyorlashda turizm terminologiyasini o'qitish murakkab, ko'p o'lchovli jarayon bo'lib, u pedagogik, psixologik, lingvistik, didaktik jihatlarining integratsiyasini talab qiladi. Turizm terminologiyasining o'ziga xos

xususiyatlari - uning ko'p tarmoqliligi, aralash xarakteri, ko'p tilliligi, dinamikligi, funksional xilma-xilligi - maxsus metodik yondashuvlarni zarur qiladi. Gid-tarjimonlik faoliyatining kognitiv murakkabligi, ko'p vazifalilik xarakteri, kommunikativ talablari terminologiyani nafaqat bilish, balki uni real vaqt rejimida, stress ostida, turli auditoriya uchun samarali qo'llay olish kompetensiyasini shakllantirishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dudley-Evans T., John M.J., Developments in English for Specific Purposes. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
2. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
3. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. – Amsterdam: John Benjamins, 2009.
4. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

Sabohat QAHHAROVA,

*Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti katta o'qituvchisi,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori;*

Zulayxo BERDIYEVA,

*Toshkent shahar Chilonzor tumani
114-umumta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

O'QUVCHILARNING FANGA OID KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISH YO'LLARI (7E modeli asosida)

Annotatsiya. Ushbu maqolada Matnazar Abdulhakimning "Darsdan so'ng..." she'ri asosida o'quvchilarda adabiy-estetik didni shakllantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlar yordamida fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari yoritilgan. 7E modeli asosida dars jarayonini tashkil etishning samaradorligi, kompetensiyaga asoslangan ta'limning ilmiy-nazariy asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, dars jarayonining metodologik bosqichlari izchil bayon qilinib, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, adabiy tahlil qilish va estetik tafakkurni rivojlantirish imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Matnazar Abdulhakim, "Darsdan so'ng...", 7E modeli, kompetensiyaga asoslangan ta'lim, metodologiya, estetik did, zamonaviy o'qitish.

Annotation. This article explores the issues of forming students' literary and aesthetic taste and developing subject competencies through modern pedagogical approaches based on Matnazar Abdulhakim's poem "After the Lesson...." The effectiveness of organizing the educational process based on the 7E model, the scientific and theoretical foundations of competency-based education were analyzed. Also, the methodological stages of the educational process are consistently presented, and the possibilities of developing students' independent thinking, literary analysis, and aesthetic thinking are revealed.

Keywords: Matnazar Abdulhakim, "After Lesson...", 7E model, competency-based education, methodology, aesthetic taste, modern learning.

Аннотация. В данной статье освещены вопросы формирования у учащихся литературно-эстетического вкуса и развития предметных компетенций с помощью современных педагогических подходов на основе стихотворения Матназара Абдулхакима «После урока...». Проанализирована эффективность организации учебного процесса на основе модели 7Е, научно-теоретические основы компетентного образования. Также последовательно изложены методологические этапы учебного процесса, раскрыты возможности развития у учащихся самостоятельного мышления, литературного анализа и эстетического мышления.

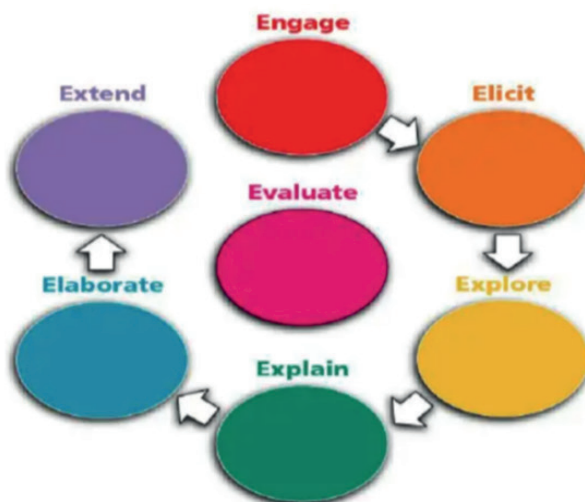
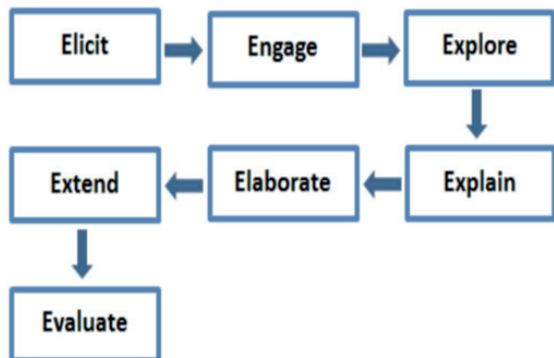
Ключевые слова: Матназар Абдулхаким, «После урока...», модель 7Е, образование, основанное на компетенциях, методология, эстетический вкус, современное обучение.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki mustaqil fikrlash, amaliy ko'nikma va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada adabiyot fani katta imkoniyatlarga ega, chunki badiiy asarlar o'quvchi qalbiga bevosita ta'sir etadi, unda estetik zavq uyg'otadi, hayotiy qadriyatlarini singdiradi. O'zbekiston Respublikasining

"Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va Milliy o'quv dasturida ta'kidlanganidek, o'quv jarayonida kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuv asosiy mezonlardan biridir. Shu jihatdan adabiyot darslarini innovatsion metodlar asosida tashkil etish, xususan, 7E modeli orqali olib borish o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarning tizimli shakllanishiga xizmat qiladi

1-slayd. 7E modeli (Elicit, Engage, Explore, Explain, Elaborate, Evaluate, Extend)

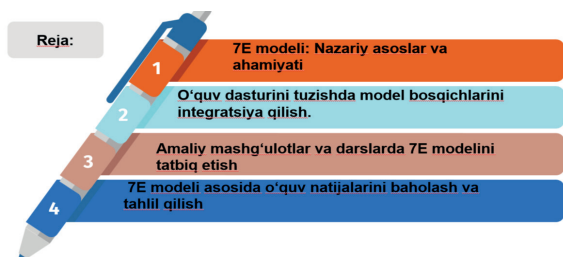
The learning stage of 7E Learning Cycle can be seen in Figure 1.

Mazkur maqolada taniqli o'zbek shoiri Matnazar Abdulhakimning "Darsdan so'ng..." she'ri 7E modeli asosida tahlil qilinadi va bu jarayon o'quvchilarda qanday kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam berishi metodik jihatdan yoritiladi. Shu sababli, zamonaviy ta'limda 7E modelidan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslarini o'rganish hamda uning o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishdagi samaradorligini tahlil qilish mazkur maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

Maqolada 2024-yilda nashr etilgan 5-sinf adabiyot darsligi (1-qismi)da berilgan "Matnazar Abdulhakimning "Darsdan so'ng..." she'ri tahlili " mavzu rejasi quyidagicha belgilandi:

2-slayd

She'r 7E modeli bosqichlari asosida slayd shaklida ko'rib chiqildi va o'qituvchi va o'quvchilar hamkorligida quyidagicha tahlil qilindi:

3-slayd

1 - bosqich. Jalb qilish (Engage): 5 daqiqa

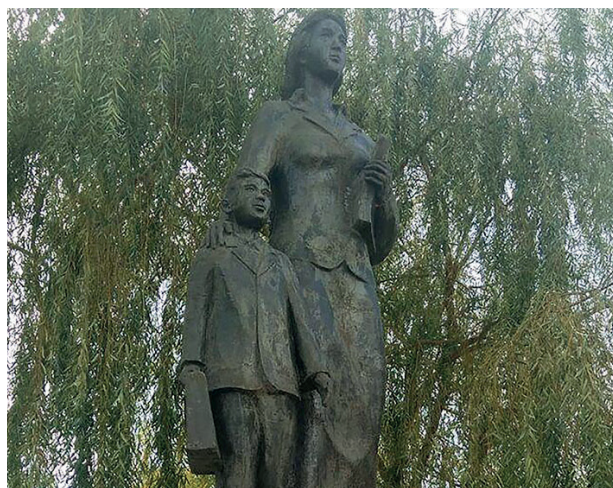
1. Engage (Qiziqitirish): Bu bosqichda o'quvchilarda yangi mavzu bo'yicha qiziqish uyg'otish, ularni mavzuga jalb qilish kerak. Bunda ko'pincha savollar berish, mavzu bilan bog'liq qisqacha videoroliklar ko'rsatish yoki hikoya eshittirish kabi faoliyatlar amalga oshiriladi.

Matnazar Abdulhakimning "Darsdan so'ng..." she'ri videosi havola qilinadi.

(Manba: 5-sinf adabiyot darsligi. 1-qism. 2024.)

4-slayd

Bu bosqichda she'r muallifi va uning yozilish tarixi haqida qisqacha ma'lumot berildi:

2001 yilda - "Bo'ston"da marhum honanda Otajon Xudoyshukurovning ijodiga bag'ishlangan katta tadbir o'tkaziladi. Unga taniqli ijodkorlar tashrif buyuradi. Shoirilar ketma-ket go'zal she'rlari bilan yig'ilganlarni xushnud qilardi. She'r o'qish navbati xorazmlik shoir Matnazar Abdulhakimga yetib keladi. Shoir minbarga chiqib biroz o'ylanib turadi-da, birinchi o'qituvchimga bag'ishlangan she'rinini aytib bermoqchiman, deydi. U "Darsdan so'ng" nomli she'rini o'qigan paytida zalda yig'lamagan kishi qolmaydi. She'r ta'siridan hammaning yuraklari larzaga kelgan edi.

5-slayd

2- bosqich. "ELICIT" (chaqirish, qo'zg'ash, yuzaga chiqarish)

7E modelida "Elicit" bosqichi - bu darsning boshida o'quvchilarning mavjud bilim va tajribalarini aniqlash uchun ishlatiladi. Bu bosqichda o'qituvchi o'quvchilarning mavzu bo'yicha qanday tushunchalarga ega ekanini aniqlashga harakat qiladi.

Mazkur bosqichda o'quvchilarga quyidagi mazmunda savollar berildi:

1. Siz darsdan so'ng nima qilasiz?
2. O'tilgan mashg'ulot haqida o'rtoqlaringiz bilan fikr almashasizmi?
3. Uy vazifasini doimo bajarib kelasizmi yoki birovdan ko'churasizmi?

6-slayd

3 - BOSQICH. EXPLORE (O'RGANISH, TADQIQ QILISH)

“Har gal shunday ahvol. Uyalmasizmi? Kelasiz o'qishmas, qilish uchun sayr. Bu safar ham **ikki qo'ymay turaman**, Ertaga qolganlar topshirsinar. Xayr”.

Qish kuni – bir tutam. Qoraygandi qosh. Ikkilandi. O'tmak kerak, axir, qirdan. Eri ham kelmadi olib ketishga “Ko'ngli sovidimi...” – vahm etdi birdan.

1-savol: *Nega o'quvchilar maktabga o'qish uchun emas, sayr qilish uchun kelishadi? Bunga kim aybdor? Ustozmi yoki o'quvchilar?*

2-savol: *O'qituvchining uyiga keta turib ikkilanishi, qalbidagi qo'rquvdan ham kuchli tuyg'u... O'qituvchi–rafiqa, O'qituvchi–ona timsollariga tavsif bering.*

Bunda o'qituvchi va o'quvchi hamkorligida she'rning kompozitsion tuzilishi, badiiy obrazlari, har bir ifodaning leksik-semantik qatlamlari, tasvir vositalari ketma-ket o'rganildi va tahlil qilindi:

7-slayd

Ramziy obrazlar tahlili:

1. Kimnidir koyidi chekkani uchun, Tortib olib qo'ydi **gugurtini** ham. Mashq daftarlarini yig'di-da, so'ngra Bir-bir sanab ko'rdi. **Yetti daftar kam**

Sizningcha, gugurt va yetti daftar ramziy timsollarini qay yo'sinda ta'riflay olasiz? Bular kontrast obrazlar bo'la oladimi?

8-slayd

4 - BOSQICH. EXPLAIN (TUSHUNTIRISH)

Ovul tugab, endi qirga chiqqanda Oqshom quyuq edi, **atrof sim-siyoh...** Mudhish bir sharpani ilg'adi nogoh, Razm solsa **qashqir**. Qilardi ta'qib, Esladi yirtqichning qo'rqishin o'tdan, Iziga **bir daftar** tashladi yoqib **Qashqir** to'xtab qoldi. So'ng – yana, yana, Muallima omon topgan bu **olov** Yirtqichga berardi ilojisiz sabr. Yo'lovchi – yoqardi, qashqir – to'xtardi, Tin olardi ikkov har daftarda bir. **Yo'l uzoq, tun qaro, qashqir esa och**. Och yirtqich bilarmi nadir sadoqat. Uyga yaqin qolgan **vaqtda tugadi**

Savol: *Atrofning sim-siyoh ekanligini, ayni damda, nimaga ishora?*

Uyga yaqin qolganda daftar tugadi... Inson hayotda omon qolishi uchun qo'lidagi resurs tugaydi. Nega?

9-slayd

Zamin aza ochdi, zamon yig'ladi. Daftar topshirmagan **yetti o'quvchi...** Lekin... ketmakdasan kelajak sari Tap tortmay qismatning dasht, qirlaridan. O'zimcha asragim keladi seni Yovuzlik, xiyonat **qashqirlaridan**. Men mashq bajaraman, yozaman har kun Daraklar, so'roqlar, xitoblarimni. ...Sen yo'l bo'yi yoqib tashlab ketaver **Qashqirlar qo'rquvchi kitoblarimni...**

Savol: *Fojianing bosh sababi nima? Nega ta'lim-tarbiyada bo'shliq yuzaga keldi? Bilamizki, bo'shliqning mahv etguvchi tabiati bor. Bu o'rinda nega qurbon – qishloq maktabining muallimasi bo'ldi?*

Tahlil qiling: Sen yo'l bo'yi yoqib tashlab ketaver **Qashqirlar qo'rquvchi kitoblarimni...**

Bu orqali she'rda obraz va tushunchalar orqali muallifning dunyoqarashi, hissiy-emotsional holati va badiiy niyati ochib berildi, asarning o'quvchiga ta'siri, unda hosil qiladigan emotsional va estetik munosabatlar tahlil qilindi.

10-slayd

5 –BOSQICH. EXTEND (KENGAYTIRISH)

Har yili 1 oktyabr – O'qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bitan keng jamoatchilik vakillari, yoshlar, murabbiylar Qoraqalpog'iston Respublikasi Ellikqal'a tumani markazida o'rnatilgan "Ustozga ehtirom" haykali poyiga gullar qo'yadi. Muallim hurmatiga o'rnatilgan ushbu haykal mamlakatimizda yagona bo'lib, yaratilishining o'ziga xos tarixi bor.

11-slayd

Savol: *Adabiyotimizda yana qaysi she'rga atab haykal o'rnatilgan? Nima uchun?*

12-slayd

6 –BOSQICH. ELABORATE (QO'LLASH, ISHLAB CHIQUISH)

Qo'llash bosqichi o'quvchilarning olgan bilimlarini yangi vaziyatlarga qo'llash va chuqurlashtirish imkonini beradi. Bu bosqichda o'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llaydilar, yangi muammolarni hal qiladilar va mavzuni kengroq kontekstda tushunishga harakat qiladilar. Ona tili va adabiyot darslarida bu bosqichni samarali tashkil etish uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

Qashqirga yem bo'lgan muallimiga maktab mavzusi asosida ijodiy insho yozish

13-slayd

7-BOSQICH. EVALUATION (BAHOLASH)

Baholash bosqichi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish, ularning o'zlashtirish darajasini aniqlash imkonini beradi. Bu bosqich nafaqat o'qituvchi uchun, balki o'quvchilarning o'zlari uchun ham muhimdir, chunki ular o'z yutuqlarini va kamchiliklarini anglab oladilar.

Natijalar. Tadqiqot jarayonida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Bilim kompetensiyasi: o'quvchilar Matnazar Abdulhakim ijodi, she'rning g'oyaviy mazmuni va estetik qimmatini haqida aniq tasavvurga ega bo'ldilar.

2. Amaliy kompetensiya: o'quvchilar matn ustida mustaqil ishlash, asosiy g'oyani ajratish, tahlil qilish ko'nikmalariga ega bo'ldilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdulhakim M. Darsdan so'ng... – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020. <https://lex.uz/docs/-5013007>.
4. Xudoyberganova D. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv metodologiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021.
6. Bybee R.W. The BSCS 5E Instructional Model: Origins, Effectiveness, and Applications. – Colorado Springs: BSCS, 2006.

Abror YULDOSHEV,

Qarshi davlat universiteti nemis tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

JISMONIY TARBIYA DARSLARIDAGI MASHG'ULOTLARGA CHET TILI DARSLARINI INTEGRATSIYALASHTIRISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini chet tili darslari bilan integratsiyalash orqali o'quvchilarda nafaqat jismoniy, balki kommunikativ, madaniy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Integratsiyalashgan yondashuvning nazariy asoslari, amaliy metodlari va o'quvchi motivatsiyasiga ta'siri yoritiladi.

Kalit so'zlar: integratsiya, jismoniy tarbiya, chet tili, CLIL, kommunikativ kompetensiya, ko'p tarmoqli ta'lim.

Annotation This article analyzes the issues of developing not only physical, but also communicative, cultural and social competencies in students through the integration of physical education classes with foreign language lessons. The study covers the theoretical foundations, practical methods and impact of the integrated approach on student motivation.

Keywords: integration, physical education, foreign language, CLIL, communicative competence, multidisciplinary education.

Аннотация. В статье анализируются вопросы развития не только физических, но и коммуникативных, культурных и социальных компетенций студентов посредством интеграции занятий по физической культуре с занятиями по иностранному языку. В исследовании рассматриваются теоретические основы, практические методы и влияние комплексного подхода на мотивацию студентов.

Ключевые слова: интеграция, физическое воспитание, иностранный язык, CLIL, коммуникативная компетентность, междисциплинарное образование.

Zamonaviy ta'limda fanlararo integratsiya o'quv jarayonining muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda o'qituvchidan nafaqat o'z fanini puxta bilish, balki uni boshqa yo'nalishlar bilan bog'lay olish ko'nikmasi talab etiladi. Xususan, jismoniy tarbiya darslarini chet tili o'qitish bilan integratsiyalash o'quvchilarda amaliy til ko'nikmalarini tabiiy sharoitda shakllantirish imkonini beradi. Ushbu yo'nalish

3. Kommunikativ kompetensiya: guruhli ishlar va muhokamalar o'quvchilarda o'z fikrini asoslash va boshqalarning qarashlariga hurmat bilan yondashishni rivojlantirdi.

4. Ijtimoiy kompetensiya: she'rning mazmuni orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarni anglash va ijtimoiy burchni his qilish shakllandi.

5. Ijodiy kompetensiya: o'quvchilar badiiy-tasviriy vositalari bilan ifodalash kabi ijodiy insho yozish topshirig'ida faol qatnashdilar.

Adabiyot darslarini 7E modeli asosida tashkil etish o'quvchilarni zaif qabul qiluvchidan faol izlanuvchiga aylantirdi. "Darsdan so'ng..." she'rini tahlil qilish jarayonida o'quvchilar nafaqat badiiy matndan zavq olishdi, balki zamonaviy pedagogik metodlar orqali o'z fikrini erkin ifodalash, tanqidiy va ijodiy tafakkur qilish ko'nikmalarini shakllantirdilar va quyidagi xulosalarga kelindi:

– 7E modeli adabiyot fanini o'qitishda samarali metod sifatida qo'llanishi mumkin;

– Matnazar Abdulhakimning "Darsdan so'ng..." she'ri o'quvchilarda milliy qadriyatlar, o'qishga muhabbat va o'zlikni anglashni kuchaytiradi;

– o'quvchilarda shakllangan kompetensiyalar boshqa fanlarda ham o'z ifodasini topishi mumkin;

– kelgusida boshqa o'zbek va jahon adabiyoti namunalari ham shu asosda o'rganilishi metodik jihatdan maqsadga muvofiq.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – "mazmun va tilni birgalikda o'qitish" konsepsiyasi bilan chambarchas bog'liq. CLIL yondashuvi o'quvchiga o'rganilayotgan tilni real faoliyat (masalan, o'yin, mashg'ulot, sport mashqi) jarayonida o'zlashtirish imkonini beradi. Shu bois jismoniy tarbiya va chet tili fanlari integratsiyasi ta'lim samaradorligini oshirishning innovatsion shakli sifatida qaralmoqda.